

У Козелецькій гімназії №1 Чернігівської області працює учитель української мови і літератури, спеціаліст вищої категорії, "старший учитель" — словесник від Бога — сучасна, інтелігентна, освічена і вродлива Андряник Тетяна Анатоліївна. Вона вважає, що все на світі починається з дитини. Доброзичливо й вимогливо веде Тетяна Анатоліївна своїх вихованців стежиною непростого сучасного буття. Вона влаштовує безліч цікавих заходів з дітьми, готує їх до олімпіад з української мови і літератури, залучає до науково-дослідницької, експериментальної та пошукової роботи; щиро радіє мовним і літературним успіхам чутливих і тонких натур. Розумна й шляхетна пані Тетяна Андряник серцем і душею вболіває за

гімназистів, як за своїх власних дітей, віддає їм увесь цвіт своєї душі.

Манівські роботи учениці 9 класу Гарбуз Анни і учениці 11 класу Кисіль Тетяни за творчістю Миколи Луківа, якими керувала Тетяна Анатоліївна, наповнені світлою енергетикою, що нуртує й у віршах самого поета-пісняря.

У нашому часописі друкуємо один із розділів науково-дослідної роботи Кисіль Тетяни.

Світлана Жила,

доктор педагогічних наук,

професор Чернігівського

національного педагогічного університету

імені Т.Г. Шевченка

Микола Луків — поет, пісняр, громадянин

Тетяна Кисіль,

учениця 11-Б класу Козелецької гімназії №1

Науковий керівник:

Андряник Тетяна Анатоліївна,

учитель української мови та літератури
спеціаліст вищої категорії, "старший вчитель"

Інтерв'ю з Миколою Луківим

— Хотілося б знати більш конкретно автобіографічні дані Вашої літературно-пісенної діяльності. Який із Ваших перших віршів було покладено на музику, хто був її композитором та виконавцем?

— Першу пісню на мої слова написав викладач музики Немирівського педагогічного училища імені Марка Вовчка Степан Федорович Уліцький. Крім того, що він викладав музику в навчальному закладі, Степан Федорович ще й керував хором та ансамблем дівчат "Немирівчанка", що існував при училищі. І саме у його виконанні прозвучала моя перша пісня. А далі вона виконувалася на конкурсах, фестивалях. А вже значно пізніше, коли я видав 10 книжок і мої поезії стали більш відомими, на них звернув увагу композитор Анатолій Горчинський. Наше знайомство з ним відбулося в 1990 році в Тернополі на літературно-мистецькому святі. Кожен із поетів, присутніх на вечорі, прочитав свої вірші про матір. Після того, як прозвучала моя "Черешня...", до мене підійшов

А. Горчинський і попросив текст поезії. Через певний час я почув вперше цю пісню по радіо, коли перебували з Б.Олійником на Закарпатті у відраженні. Після того вона виконувалася багатьма співаками, але по-справжньому звучала лише тоді, коли вдавалося їм передати її ідейну суть: роздуми про цінності життя, каюття перед матір'ю за хвилини самотності, почуття провини й щирої синівської вдячності за світлу материнську любов. Мабуть, все ж таки моя "Черешня..." — явище феноменальне, адже звучить вона зараз і дале-

ко за межами України, навіть у далекій Африці.

Нині більше 300 моїх віршів покладено на музику.

— Своє життєве кредо, на нашу думку, Ви визначили у вірші "Палю себе на тихому вогні...". Наскільки сучасне життя, стан справ у нашій державі відповідає словам із Вашої поезії "мав би за найвищу нагороду потрібним бути рідному народу".

— Я і зараз готовий підписатися під цими рядками вірша. Коли мені вручали орден "За заслуги", я цього вірша цитував, висловлюючи цим самим свої бажання й мету життя — бути корисним рідному народу та Батьківщині. Але це не один із віршів, що виражає моє життєве кредо, — є ще людське кредо, яке висловлене в поезії "Не зобидь ні старця, ні дитину". У ньому мої погляди й переконання на моральні аспекти нашого життя. Я впевнений, що кожен має зрозуміти: "людина ціниться по тому, чи вона зробила, що змогла, скільки сил у неї вистачало, щоб на світі більше щастя стало".

Заповітів я ще не писав, але мій вірш "Прийде пора — і я цей світ покину ..." написаний як послання і нинішнім і прийдешнім поколінням "думками обіймати цілий світ і над усе любити Україну". А за собою я залишаю право "бути правди охоронцем, аби ніколи в рідній стороні, на кров'ю предків зрошеної землі не панували сили темні й злі". Ці три вірші і є моїм багатогранним життєвим кредом.

А щодо моєї письменницької позиції, то хочу зауважити, що завжди намагався робити свою справу, бо переконаний: те, що робить кожен митець, ніхто більше зробити не зможе. Із усіх нагород мені найдо-

рожча премія ім. Г.С. Сковороди, і я намагаюся дотримуватися заповітів великого філософа — займатися сродною працею і не піддаватися спокусам. Ось один випадок із мого життя.

Я ніколи не писав на замовлення. А твір "Величальна Україні" був створений на прохання одного з моїх знайомих як гімн Україні. Після того, як він зазвучав, мені запропонували очолити Міністерство культури. Для мене це була зрада принципам, адже я мав зайнятися неспорідненою мені працею — і я відмовився від високої посади.

Щодо моїх політичних поглядів, то я ніколи не змірюся з тим, що в суспільстві є несправедливість. І ці мої погляди знайшли своє відображення в слові.

— Які, на Вашу думку, найбільочіші питання сучасного життя, людей праці, становлення незалежності України, її долі в майбутньому притаманні Вашій літературній творчості, і що Ви ще б хотіли сказати просто як громадянин України на цю тему?

— Можливо, мої погляди щодо поставленого питання не зовсім атеїстичні. Я вірю, що на цій землі, де ми народилися, витають сили, які не дають пропасти нашому народу. Україна переживала постійні випробування: революцію, громадянську війну, голод, фашистську навалу, Чорнобильську катастрофу, заборонялася українська мова, називалася "наречієм". Проте народ зберіг культуру, історію, свою державність. Переконаний, майбутнє в такої нації є і буде, етнос збережеться.

Дійсно, в державі зараз складна ситуація. Мене, як громадянина, вона надзвичайно хвилює. Одним із найбільочіших для мене є питання землі: її не можуть придбати ті, які вміють на ній господарювати, люблять її по-справжньому. Переживаю з того, що відбувається в мистецтві, — не цінується наше, українське. Із навчальних програм випадають цілі постаті, на яких тримається наша література. Науковці стають геніальними в інших країнах, українці — "донори" наук за кордоном.

Ці думки і є основними мотивами моїх поезій.

Крім віршів, пишу книгу спогадів "Я жив у двох тисячоліттях", у якій намагаюся розкрити своє бачення історичного розвитку України на межі двох тисячоліть.

— Яка найулюбленіша Ваша пісня на Ваші вірші? Наскільки пісенна творчість сприяє Вашій поетичній і громадській діяльності?

— Мій щирий товариш Б.Олійник сказав: "Не можна похитнутися у слові, бо тоді похитнешся в собі". Тож я й намагаюся писати щиро, не зраджувати в слові ні своїм принципам, ні діянням. Тому моя поетична творчість та громадська діяльність — єдине ціле. А які вірші стануть піснями — це справа композиторів. Кожна з пісень по-своєму особлива, рідна й дорога мені: це певний пережитий момент, бурхливе почуття, філософська думка... Тому визначити улюблену пісню дуже важко. Назву лише кілька: "Кущ осінньої каліни", "День Перемоги", "Половина саду квітне", "Росте черешня в мами на городі", "Приїжджайте частіше додому", романси "Послухай, шелестять дощі" та "Щоб не бути самотнім, вогонь розведу".

— Усім відома Ваша заслуга в започаткуванні та організації Свята матері в Україні. Чому Ви взяли за цю святу місію — вшанування матерів?

— У 1976 році в складі молодіжної делегації я побував у США. Ця поїздка припадала на травень. І так сталося, що саме в момент нашого перебування в Америці там святкували День матері. Це було традиційне родинне свято. І я подумав: чому в нас немає такого свята? Коли повернувся в Україну, з'ясувалося, що до 1939 року це свято відзначалося в Україні. І в мене з'являється задум його відродити, про що я пишу в статті, яка була надрукована в "Літературній Україні". Спробували організувати й провести свято Матері в Бориспільському районі — відгуки були гарні. І після цього вже 8 років поспіль відзначається День матері як загальнодержавне свято. І я щасливий, що божественна місія материнства вшановується українським народом.

— Які Ваші творчі плани на майбутнє?

— Жити і працювати задля служіння своєму народові, Батьківщині; не зраджувати своїм життєвим принципам. І мені як поету-пісняру не потрібні ніякі нагороди — найважливіша з них — народ співає мої пісні.

Мотиви громадянської лірики поета

Поетичний світ Миколи Луківа надзвичайно розлогий, широкий, відкритий для всіх. У віршах — образи, які проходять крізь усі збірки, зринають у найрізноманітніших ракурсах, і насамперед — це образ України. Його поезія — виболіле, вистраждане, викристалізоване почуття, передане ніби вирваними з-під серця словами, які несуть у собі грандіозної сили вибуховий заряд. І кожен вірш — ніби згусток єдиного болю поета за людей, за Україну, за народ. Адже Україна для нього все: і життя, і душа, і сила. Отож і у віршах Микола Луків оспівує Україну-неньку із її звичаями, природою. Освідчуючись Україні у своїх синівських почуттях, Микола Луків ніжно, інтимно і водночас по-народному просто, як до найближчої людини, звертається до рідної землі:

Вийду в поле, стану серед жита,

Задивлюся в небо голубе.

Земле рідна, скільки буду жити,

Стільки і кохатиму тебе.

А ось слова справжнього поета-патріота, який за свою землю готовий вмерти:

Я тебе, кохану і єдину,

Навіть після смерті не покину.

У вірші "Вільшина, верби, осока" автор знайомить нас із мальовничою українською природою, котра є Музою для нашого поета. І не важливо, яка це краса: пишна чи проста, проте М. Луківу вона "люба й мила".

Микола Луків чітко визначив справжні життєві цінності й утвердив їх у своїй творчості.

Першою і найдорожчою цінністю, наголошує поет, є праця та служіння рідному народові:

Люблю свої обов'язки трудні,

Себе за плечі інших не ховаю,

Свій хліб у світі чесно заробляю

І можу поклястись на знамені,

Що мав би за найвищу нагороду

Потрібним бути рідному народу.

Любов до рідної землі, інтерес до її славного минулого та вболівання за невідоме майбутнє — вічні теми, які пройшли крізь усю творчість Миколи Луківа.

Вірш **"Батькова хата"**, що вміщений у збірку "Доля і час", — своєрідна елегія, присвячена найсвятішому місцю на землі — рідній домівці. Завдяки барвам звуків, майстерно використаним метафорам, епітетам, порівнянням нам неважко зрозуміти провідну думку поезії — найкраще місце на землі те, де ти народився, де пройшли роки безтурботного дитинства. Ідея твору — ніби висновок поета-сина, патріота, що набуває більшої масштабності та узагальнень. Це повинен зрозуміти кожен:

*І куди б дорога не вела,
Де б не жив на милій Україні,
А душа, здається, там і нині —
У білявій хаті край села.*

Цю саму тему Микола Луків продовжує у вірші **"Україні"**:

*Починаю найсвятішу тему,
Вибираю найніжніші барви.
Скільки світла в імені твоєму,
Скільки в ньому доблесті і слави!*

Ці слова міг написати справжній поет-громадянин. У наступних рядках автор розповідає про тернистий шлях, який пройшла Україна, поки здобула незалежність і визнання. Звернувшись до джерел історії, Луків згадує козаків і гайдамаків, які мужньо захищали нашу землю. Автор бажає Україні "цвісти і молодіти". У останніх рядках поет виражає синівську любов до рідної України. У цій строфі помітне переростання образу матері в образ неньки-України. Поет висловлює щирі побажання Батьківщині:

*А тобі не знати горя-муки,
Хліб ростити, колиски гойдати.
І нехай і діти, і онуки,
Як і я, на тебе скажуть — мати.*

Микола Луків вірить, що після нього будуть нащадки, котрі назвуть Україну своєю матір'ю, тобто вона стане святиною, тим найріднішим, кого не можна зрадити, про кого необхідно піклуватися, кого потрібно захищати.

У **"Журавлиній баладі"** за допомогою алегорії Микола Луків розкриває провідну думку твору: треба дорожити рідною стороною і завжди повертатися на круги своя та віддавати душу рідному народові:

*На чужині лишатись не хотів,
Умер в польоті, але — долетів.*

До цього твору ідейно близький вірш **"У тім селі, де вулиці у кленах"**, який, здається, сповнений болю та непереборного суму за рідним краєм. Автор звик до тих кленів, до запашної ріллі, яка є тільки у рідній стороні. Останні рядки засвідчують переконання справжнього патріота:

Мені ж без них, напевно, неможливо.

Тема матері — одна з провідних як в українському фольклорі, так і в поезії: М.Луків — поет, який належить до тих, для кого тема матері — золотий мотив, основа основ поетичного та духовного світу. У цій царині в Луківа заслуга не тільки літературна, а й загальнонародна. Він створив справжні шедеври: "Росте черешня в мами на городі", "Приїжджайте частіше додому", "Половина саду квітне" — пісні, які довго хвилюватимуть читачів. А крім них, Микола Луків є автором щем-

ливих спогадів, ліричних сповідей — "Матері", "Подивіться, мамо, як сади цвітуть", "Батькова хата", "Не маєм права забувати", "Як давно я в мами не бував", "У матері, приїхавши з міста", "Мамині руки просять" — в них біль і страждання за розлуку.

У вірші **"Матері"** звучать щирі слова ліричного героя найріднішій людині. Це справжні почуття, це вираження синівської любові — "яка святиня — мамина любов" — скільки у цих словах емоцій. Прикро, але як часто діти не вміють по-справжньому поцінувати своїх батьків, не розуміють їхніх почуттів. Але з часом життєвий досвід зробить свою справу, пробудить розуміння:

*Аж тепер, як став я батьком сам
І час прийшов стрічать і проваджати,
Я знаю ціну тим сльозам,
Які тобі судилося спізнати.*

Останні рядки звучать з особливою ніжністю та мелодійністю, вони ніби і земні, і вічні:

*Тому спішу подякувати тобі
За все, що маю і що буду мати.*

Вірш-пісня, що вже заслужено вважається народною, **"Росте черешня в мами на городі"** вражає задушевністю й відвертістю. Між рядків бринить сповідь сина.

У творі **"Приїжджайте частіше додому"** М.Луків закликає усіх повертатися до рідних домівок, матерів. Ніщо не вічне на землі, тому треба дорожити кожною хвилиною, проведеною з батьками:

*Ні грошей не привозьте, ні слави —
Будьте з рідними ніжні й ласкаві.*

Природний для Миколи Луківа фольклоризм, ґрунтовні знання народно-поетичної творчості у цьому творі — як продовження пісенних традицій українського народу.

Батьківщина для Миколи Луківа — синонім рідного українського народу. Ось чому поет так гостро відчуває зв'язок з минулим, з героїчною історією свого народу й категорично виступає проти зрадників, лжепатріотів, які дбають лише про власне збагачення.

Вірш **"Все продається і купляється"** ніби розкриває нам очі на справжнє життя. Хтось готовий вмерти за народ, а хтось просто говорить пусті слова, за якими нічого не стоїть. Останні рядки вражають нас реальним, твердим поглядом М.Луківа на життя.

*Хто за свободу побивається,
А хто нажитися старається.*

Історія — це джерело натхнення і водночас страшенний біль, який неможливо утамувати. Микола Луків у творі **"Крути"** розповідає про той далекий 1919 рік, коли студенти та гімназисти пішли рятувати Україну. Це були ті хлопчачки, які свідомо йшли на смерть заради свого рідного краю, це справжні герої, якими пишеться Україна. Микола Луків у останніх рядках говорить про непереборну українську націю, в якій навіть діти виявляють справжній героїзм, глибокий патріотизм та самопожертву заради держави.

*Коли стають до зброї діти,
Народ цей — не перемоги.*

Через усю творчість Миколи Луківа чорною стрічкою проходить тема війни. Адже це вистраждані, пережиті роки, котрі не кожному були під силу.

Вірш **"Ще день чи два — зацвітуть сади"** здається на перший погляд заземленим: люди в очіку-

ванні краси, щастя, що асоціюється з весняним цвітінням, але неможливо не помітити переживання ліричного героя, у якого приємні моменти змінюються сумом, він згадує свого брата, котрий був убитий під час війни:

*Й згадає брата, що під Курськом вбитий, —
Колись із ним він яблуні садив.*

Ми відчуваємо безглуздя війни, що забирає мільйони життів.

Твір "**Можна в порох стерти валуни**" розповідає про біль матерів, котрі втратили своїх синів на війні. Можливо, Микола Луків говорить не тільки про найрідніших людей, а й про саму Україну, адже скільки вона втратила?...

І знов образ матері асоціюється з образом України, яка тужить за своїми синами, що полягли в кривавому бою.

Вірш "**Чого немає на моїй землі**" побудований на основі риторичних запитань, він показує справжню картину життя. У восьми рядках відчувається сила поетичного слова М.Луківа, що разом із ліричним героєм переживає за рідну до болю Україну:

*Покажіть хоч шматок землі,
За який непролита кров.
Віднайдіть хоч одне село,
За яке не поліг ніхто.*

Болих душа поета за Батьківщину, рідний народ і в мирний час. Не зміг не відгукнутися Микола Луків на страшну трагедію — Чорнобильську катастрофу, після якої пройшло 23 роки, проте кожен із нас пам'ятає той страшний день та імена тих мужніх героїв, які першими кинулися в полум'я реактора. Поет щиро переживає за рідний край, висловлює свої надії та вірить у світле майбутнє.

Вірш "**Дощ у зоні Чорнобиля**" вражає нас особливим баченням світу. За допомогою троп автор зумів передати трагічний стан України. Микола Луків влучно зображує природу після Чорнобильської аварії: це і чорні хмари, і дерево печальне, і журавлі сумовиті, і школа, в якій не навчатимуться діти... Використана у третій строфі анафора розкриває наслідки трагедії. Ідейно сильна четверта строфа:

*Навколо пуста і печать біблійна,
Навколо смерть, незрима і повільна,
Чортополохом обрїй заростає,
Зело і квіти стронцій роз'їдає,
І час пересипається пісками
На полі, що шуміло колосками.*

У вірші "**Діти Чорнобиля**" Микола Луків ставить влучне риторичне запитання: "Діти ж наші, діти, що чекає вас?". Саме воно допомагає зрозуміти автора: поет переживає за нащадків. Це і не дивно: серце письменника завжди з Україною та рідним народом.

Тематично близький до попереднього вірш "**Народичі**", який також має філософський підтекст. Микола Луків вдало використав антитезу: розквітла природа співставляється зі смертю, яка завжди поруч.

Вірш "**Зоря полинова горить**" говорить про страшні наслідки аварії — це і порожні села, і голі ниви. "Печаль і пуста — на віки" — ось головний наслідок для України та народу — наголошує поет.

У вірші "**В лугах пишається калина**" автор роздумує над майбутнім України. Завдяки вдало підібраним епіграм та метафорам поетові вдається ствердити, що "Чорнобильська біда не проминула без сліда". І знамениті Шевченкові слова " ... І будуть люде на землі" М.Луківим сприймаються болісно, адже Чорнобильська трагедія забрала життя багатьох людей і невідомо, що буде далі...

Сумні мотиви відчаю, болю змінюються оптимістичними. У творчому доробку М.Луківа є ціла низка творів, яка змушує нас упевнитися, що Україна буде щасливою, народ її житиме вічно. Адже у неї є справжні сини-патріоти.

У творі "**Химерна притча про віру**" розкривається глибокий патріотизм ліричного героя, котрий у нього — від самого автора. З перших рядків вірша настрої ліричного героя сумний, пригнічений. Змальовано страшну картину життя: вмирає пісня і мова, гинуть храми древні. Та потім ліричний герой висловлює надію щодо майбутнього держави:

*Яка їй судилася доля,
Не відаю я і не знаю,
Та вірю: сподівана воля
Прийде до стражденного краю.*

Ці слова сповнені віри, впевненості у силі народу.

М.Луківу, як активному громадському діячеві, неодноразово доводилося перетинати кордони рідної держави і певний час бувати на чужині. І, мабуть, саме такі хвилини віддаленості від Батьківщини спонукали автора до написання твору "**Старий із Санта-Моніки**". Чіткий і зрозумілий сюжет. Чоловік давно залишив Україну, він багато чого досяг у чужій стороні:

*Я тут живу,
Я маю дім і сад.
У мене внуки,
Правнуки і діти.*

Але на старості він згадує те, чого так, напевно, не вистачало постійно:

*Я народився там, на Україні,
Під Уманню жила сім'я моя.*

Останні слова ліричного героя вражають нас глибиною почуттів, котрі його переповнюють:

*Вам завтра вирушати
До Дніпра,
До сивих верб
Над тихими ярами.
Я вас прошу:
Хоч слово напишіть,
Хоч вісточку
З-під Умані подайте.
Я заздрю вам.
Простіть мені, простіть ...*

Микола Луків — письменник, у слові якого є непідробна відвертість, є не спрощена, до болю зрозуміла людяна простота. Саме цим він полонить серця мільйонів читачів.

Готуючи роботу, я ще раз переконалася, що Микола Луків — талант від Бога, його вірші заслуговують визнання та належної уваги читачів. Сподіваюсь, моя робота стане тим підґрунтям, яке допоможе іншим детальніше познайомитися з поетичним доробком Миколи Володимировича Луківа.